

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу Марченка Івана Сергійовича на тему:
«Міжнародна конкурентоспроможність України в європейському
конкурентному просторі», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук (доктора філософії)
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні
відносини

1. Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами

Успішність економічного розвитку України в сучасних умовах світового господарства в багатьох аспектах залежить від ефективності адаптування економіки до умов, що викликані зовнішньою середою в яких проблема підтримання конкурентоспроможного рівня є однією з пріоритетних завдань. Успіх шляху європейської інтеграції, який було обрано в якості основного вектору розвитку, багато в чому буде залежати від можливості України до якісного просування вітчизняних товарів та послуг на ринках країн-членів ЄС та поступового зайняття конкурентних позицій в такому складному й багатогранному середовищі як європейський конкурентний простір. Це, в свою чергу, потребує невідкладних дій направлених на вдосконалення усієї системи міжнародної конкурентоспроможності України, викликаних швидкістю трансформацій як світогосподарської системи загалом, так і європейського конкурентного середовища зокрема, яке має базуватися на оптимальному співвідношенні між національними інтересами України, економічною безпекою та необхідністю пристосування до норм та особливостей перебування в європейському господарчому, політичному та соціальному просторі.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень окремих елементів системи конкурентоспроможності української економіки та євроінтеграційних шляхів розвитку, питання систематизації та концептуалізації дієвих напрямів вдосконалення рівня конкурентоспроможності економіки України з урахуванням особливостей пристосування до викликів з боку європейського конкурентного простору залишаються високою як в науковому, так і практичному сенсі.

Вищевказані положення визначають високий рівень актуальності даної дисертаційної роботи, в якій досліджено характер сучасного розвитку системи міжнародної конкурентоспроможності економіки України та розроблено науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення рівня міжнародної конкурентоспроможності в контексті євроінтеграційних спрямувань України. Актуальність роботи також підтверджується її зв'язком з науковими дослідженнями Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна в рамках науково-дослідної теми: «Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації» (№ державної реєстрації 0113U001401).

2. Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій

Достовірність та обґрунтованість наукових результатів, основних положень, висновків та рекомендацій, представлених Марченком І.С. базується на системному аналізі фахової літератури, аналітичних звітів провідних міжнародних та національних інституцій і підтверджується в повній мірі апробацією в актах впровадження.

Науковим положенням, висновкам і рекомендаціям поданої на захист дисертації притаманний достатній рівень обґрунтованості, що обумовлено вдало використаним в роботі автора системним підходом дослідження та сукупністю застосованих наукових методів.

В першому розділі дисертаційної роботи «Теоретико-методичні засади дослідження міжнародної конкурентоспроможності країн у глобальному конкурентному середовищі» методом об'єднання логічного та історичного аспектів проведено систематизацію теорій міжнародної конкурентоспроможності економіки країни та досліджено еволюцію теоретичних концепцій щодо регулювання економічних процесів в країні та побудови моделей розвитку господарської системи в міжнародному економічному просторі (с.26 – 32). Автором узагальнено класифікацію моделей зовнішньоекономічної діяльності країн європейського конкурентного середовища та виокремлено сучасні драйвери цифрової та «зеленої» економіки, як визначальні для формування стратегій міжнародної конкурентоздатності суб'єктів міжнародних економічних відносин (с. 60 – 65). Розроблено авторський структурно-логічний підхід щодо алгоритму дослідження сучасної системи міжнародної конкурентоспроможності економіки (с. 78).

В другому розділі дисертаційної роботи «Детермінанти міжнародної конкурентоспроможності України в процесі євроінтеграції» автором через сукупність методів індексного, порівняльного аналізу та математичного моделювання доведено, що Україна втрачає міжнародні конкурентні позиції і це є загрозою для національних інтересів. Проведено аналіз стану сучасних складових загальнонаціональної системи міжнародної конкурентоспроможності економіки України, виявлені структурні зміни в міжнародній торгівельній політиці. Обґрунтовано домінування негативних чинників впливу на рівень конкурентоспроможності України (с. 97 – 101). На основі детального аналізу торгівлі України з ЄС автор визначив національні компаративні переваги за основними групами товарів (с.119 – 124) та індикатори-локомотиви конкурентоспроможності України (с. 136 - 139).

В третьому розділі «Інтеграційні механізми забезпечення міжнародної конкурентоспроможності України» досліджено макро- та мікросередовище України в контексті підвищення її міжнародної конкурентоспроможності, визначено напрями такого підвищення (с. 179 – 180) та шляхом об'єднанням

логічного методу і методу порівняльного аналізу сформовано організаційно-економічний механізм забезпечення міжнародної конкурентоспроможності економіки України в процесі євроінтеграції (с. 182 – 189).

Згідно поставленої мети та завдань сформовано висновки дослідження важливої національної проблеми – підвищення рівня конкурентоспроможності України в контексті євроінтеграційних орієнтирів розвитку.

3. Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну та були отримані особисто дисертантом.

По-перше, важливим результатом автора є удосконалення теоретико-методологічних основ багатоаспектної кількісної оцінки рівня конкурентоздатності національної економіки для країн з трансформаційною економікою на прикладі України. Розроблений алгоритм кількісної оцінки рівня конкурентоздатності національної економіки та його апробація, підтверджують об'єктивну необхідність вдосконалення теоретико-методологічних основ вивчення сучасних міжнародних економічних відносин в глобальному просторі (п.1.3; п. 2.1 – 2.3).

По-друге, автором сформовано сукупність методичного інструментарію діагностики міжнародної конкурентоспроможності економіки країни в умовах конкурентного середовища та ідентифікації факторів впливу на конкурентні позиції економіки України на інтегрованому Європейському ринку (с.71-78).

По-третє, подальшого розвитку набули науково-теоретичні засади сучасної ринкової економіки в частині систематизації складових елементів національної конкурентоспроможності в контексті глобалізації світової господарської системи за критерієм умов їхнього використання, що має практичну значимість в оцінюванні індикаторів міжнародної

конкурентоспроможності на глобальному та національному рівні (с.68-71,148-167).

По-четверте, виявлені сучасні тенденції розвитку міжнародних економічних відносин, які формуються на ринку ЄС доповнюють теоретичні засади сучасної концепції євроінтеграції та через ідентифікацію чинників зовнішнього середовища надають обґрунтованість науково-практичним рекомендаціям автора щодо заходів посилення міжнародної конкурентоспроможності України (с.177-180).

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів

Дисертаційна робота за своїм змістом та сукупністю отриманих наукових результатів відноситься до наукових досліджень теоретико-методичного спрямування.

Практична значущість дисертації полягає в тому, що розроблена автором сукупність теоретичних положень та практичного інструментарію оцінки рівня міжнародної конкурентоздатності національної економіки вносить нові можливості подальших досліджень міжнародної конкурентоспроможності країн з трансформаційними економіками та для моніторингу розвитку конкурентних переваг України в перспективі євроінтеграційних очікувань.

Основні результати дисертаційної роботи доведено до рівня концептуальних положень, стратегічних напрямів, інструментарію, заходів і пропозицій в практиці кількісної оцінки міжнародних економічних відносин у сфері торгівлі.

Практичне значення авторських рекомендацій і підходів підтверджується їх апробацією на конференціях та семінарах при виконанні досліджень відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна в рамках науково-дослідної теми «Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху

глобалізації» (№ державної реєстрації 0113U001401). В межах наукової роботи автором запропоновано перспективні напрями розвитку міжнародної торгівлі (довідка № 4002/22 від 03.05.2017 р.) та заходи щодо міжнародної діяльності Департаменту економіки і міжнародних відносин Харківської обласної державної адміністрації (довідка № 03-44/1357/1 від 15.05.2017 р.), і експортної діяльності Товариства «УКРЖИТЛОБУДПРОЕКТ» (довідка № 3/8 від 05.04.2017 р.).

5. Повнота викладення наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях

Отримані нові наукові положення дисертаційної роботи Марченка І.С., висновки і рекомендації повною мірою висвітлені автором у 12 наукових публікаціях, в яких особисто автору належить 4,05 д.а, в тому числі: 7 статей в наукових фахових виданнях (зокрема наукометричних, 1 стаття в іноземному науковому виданні), 5 тез доповідей у матеріалах наукових конференцій. Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає необхідним вимогам щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Зміст автореферату відповідає темі, предмету та результатам дисертаційної роботи, ідентично узагальнює та відображає основні положення дисертації.

Автореферат та дисертація оформлені відповідно до встановлених Міністерством освіти та науки України вимог. Стиль викладення матеріалів дослідження, наукових положень та рекомендацій відзначається логічністю і доступністю сприйняття.

6. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи теоретичні та практичні результати дослідження Марченка І.С., водночас, не можна залишити поза увагою низку дискусійних положень та зауважень.

1. Заслуговує визнання наукової новизни розроблений автором механізм підвищення міжнародної конкурентоспроможності України в контексті її адаптації до вимог успішної інтеграції в європейський конкурентний простір (с.182). Проте в концептуалізації функціонування механізму автор обмежується загальними положеннями. Практична та наукова значимість розробки була б кращою, якби автор врахував отримані результати в другому розділі своєї роботи і сформував алгоритм моніторингу подальшого стану України на основі апробованої методики.

2. На нашу думку є певна не відповідність між назвою третього розділу «РОЗДІЛ 3 ІНТЕГРАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ» та його змістом. Автором не достатньо чітко виокремлено в тексті саме «інтеграційні механізми».

3.Автором виокремлено в якості основних складових міжнародної конкурентоспроможності на сучасному етапі розвитку світового господарства чотири найбільш важливі чинники (спеціалізацію в умовах міжнародного поділу праці, здатність економіки до інноватизації, інфраструктурної модернізації та фінансово-інвестиційної стабільності), проте, на наш погляд, недостатньо конкретизовано їх змістовне наповнення та безпосередній вплив запропонованих чинників на формування системи міжнародної конкурентоспроможності. Доцільно було б при формуванні напрямів вдосконалення рівня міжнародної конкурентоспроможності України, більш чітко навести взаємозв'язок таких напрямів з загальносвітовими та європейськими орієнтирами на цифрову та зелену економіку.

4. Позитивно оцінюючи проведений дисертантом у другому розділі роботи аналіз системи міжнародної конкурентоспроможності України в умовах глобальних викликів, слід відзначити певну недосконалість PESTEL-

аналізу та SWOT-аналізу третього розділу. Зокрема, поза увагою автора залишилося дослідження стану транскордонної торгівлі з ЄС, міжнародні програми співпраці, розвиток електронної комерції тощо.

5. З огляду на орієнтири розвитку ЄС доцільно було деталізувати питання залучення європейських інвестицій в сектори економіки України, які були ідентифіковані як найбільш перспективні, що є необхідною умовою реалізації механізму підвищення міжнародної конкурентоспроможності України та імплементації Угоди про вільну торгівлю та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (с.178-180). У пп. 3.2 (с.170-180) акцентовано увагу на потенціалі вдосконалення рівня міжнародної конкурентоспроможності України в контексті євроінтеграції. Але, загалом, не зроблена спроба визначення ступеня важливості кожного окремого запропонованого параметру та їхнього розмежування на коротко-, середньо- та довгострокові періоди імплементації.

6.В дисертації автором запропоновано рекомендації щодо вдосконалення якості системи міжнародної конкурентоспроможності економіки України через призму впровадження державою заходів в виді відповідних реформ за трьома складовими – інвестиційної, інституційної та економічної (с.181-190). Вважаємо, що дисертаційну роботу варто було доповнити практичними рекомендаціями щодо застосування напрямів підвищення міжнародної конкурентоспроможності на кожному окрему її складову, через методи прогнозування очікуваного результату впровадження таких реформ в системах стратегічного вимірювання.

7. При достатній кількості публікацій слід зауважити, що остання публікація автора за 2016 рік. Окрім того в роботі недостатня кількість джерел з вивчення питань сучасного конкурентного середовища, які опубліковані в міжнародних наукових журналах.

У дисертації є певні редакційні упущення, неузгодження та неточності. У деяких випадках текст носить описовий характер (теоретичні положення першого розділу), частина пропозицій ґрунтується на обмеженому колі наявних статистичних та власних дослідницьких матеріалів і є декларативним (с.61-69).

Зазначені дискусійні положення і зауваження мають рекомендаційний характер, не впливають на загальну високу позитивну оцінку роботи та можуть бути враховані в подальших наукових дослідженнях дисертанта.

6. Загальна оцінка дисертаційної роботи та її відповідність встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави зробити висновок, що дисертаційна робота Марченко І.С., подана на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (доктора філософії), є актуальним науковим дослідженням та має завершений характер. Об'єкт та предмет дисертації відповідають темі роботи. Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. Дослідження є самостійною фаховою роботою, в якій отримані нові науково-обґрунтовані результати, що у підсумку вирішують важливе наукове завдання – поглиблення теоретико-методичних засад дослідження розвитку системи міжнародної конкурентоспроможності України та обґрунтування механізму її підвищення в контексті реалізації євроінтеграційного вектору зовнішньоекономічної стратегії України.

За актуальністю, постановкою завдань дослідження, теоретико-методичною обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів дисертаційна робота відповідає вимогам МОН України та пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів

України № 656 від 19.08.2015 р., а її автор – Марченко Іван Сергійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри менеджменту та туристичного бізнесу
факультету міжнародної економіки
Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара, МОН України
доктор економічних наук, професор

Мешко Н.П.

